

ANDERS VREDIN

Devalveringens priseffekter*

En empirisk undersökning av devalveringens effekter på exportpriserna kan inte läggas till grund för en utvärdering av växelkurspolitiken. En devalvering kan vara "framgångsrik" även om exportpriserna är konstanta i utländsk valuta, skriver Anders Vredin i denna kommentar till två rapporter från Statens Industriverk.

Statens Industriverk (SIND) har fått i uppdrag av regeringen att utreda effekterna av 1982 års devalvering. En delrapport från SIND [1983] redovisade resultaten av en intervjuundersökning av ett hundratal exportföretag och anmälde i *Ekonomisk Debatt* 5/1983 av Yngve Lindh. Lindh fann resultaten, avseende företagets prispolitik, intressanta men icke generaliserbara och efterlyste "en modell över prisutvecklingen". Slutrapporten från SIND [1984] innehåller såväl teoretiska som ekonometriska modeller, men omdömet kvarstår. I en recension i förra numret av *Ekonomisk Debatt* betecknade Hans Tson Söderström visserligen Industriverkets arbete som seriöst genomfört och som innehållande värdefull information, men han betonade också att SIND använt "de enklaste läroboksmodeller på ett stelbent sätt".

Avsikten med denna kommentar är att kasta lite ljus över två aspekter av SIND-rapporterna där bristen på teoretisk inramning gör sig särskilt kännbar. Teorilösheten gör det, för det första,

svårt att upptäcka *syftet* bakom utredningsarbetet; varför inriktas en utredning av "devalveringens effekter" på en intervjuundersökning av exportföretagens prisstrategier? För det andra gör avsaknaden av teori att utredningens resultat blir svårtolkat; SIND:s egna spekulationer försvårar snarare än underlättar för läsaren att bilda sig en egen uppfattning i själva sakfrågan.

SIND:s resultat

SIND har funnit sina undersökningsresultat från hösten 1982 "delvis överraskande". Detta syftar förmodligen på att företagen förutspådde exportprissänkningar (i utländsk valuta) endast i "begränsad omfattning" (devalveringen utnyttjas till prishöjningar i svensk valuta) och på att de företag som förutspådde små prisförändringar också räknade med stora försäljningsökningar. Resultaten från den första intervjuundersökningen bekräftas av slutrapporten från SIND [1984]. I denna redovisas också "svaga" och "oklara" samband mellan pris och exportvolym.

Resultaten är emellertid inte så överraskande som Industriverket anser. De är konsistenta med en enkel teoretisk modell och bekräftar dessutom resultat från tidigare empiriska undersökningar.

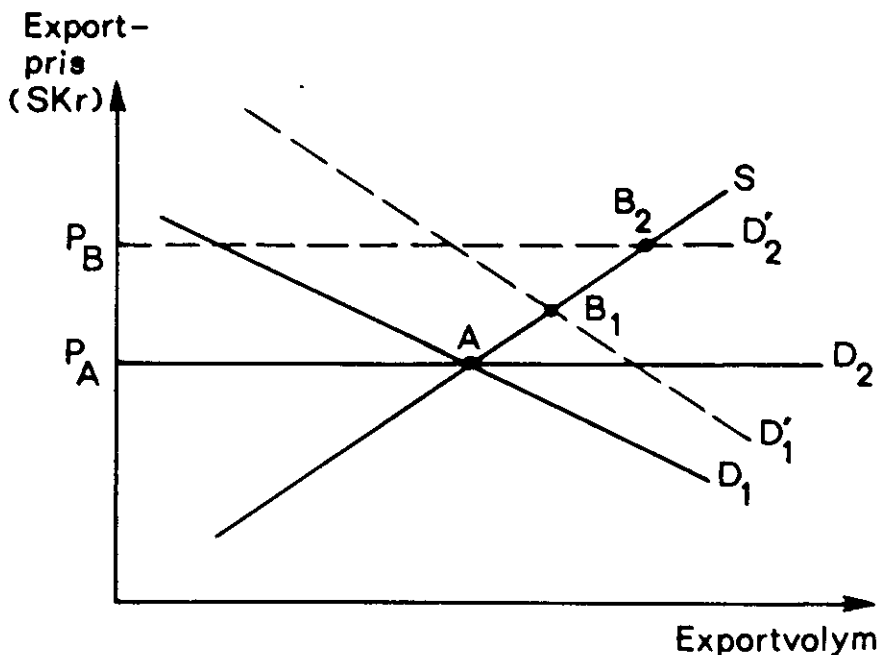
Företagens prispolitik i teorin . . .

Det "oväntade" resultatet att företag som inte planerade prissänkningar ändå väntade sig större försäljningsökningar än andra kan förklaras med hjälp av *figur 1* (modellen finns presenterad i t ex Herin [1976]). Vi låter punkten A vara jämviktsläget på en viss exportmarknad före en devalvering; kur-

Civilekonom ANDERS VREDIN är doktorand i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm.

* Jag har fått värdefulla synpunkter på innehållet i denna kommentar från Lars Bergman, Peter Englund och Lars Hörngren.

Figur 1

van S är utbudet från exportindustrin; D_1 och D_2 är två efterfrågekurvor med olika priselasticitet. Den horisontella efterfrågekurvan D_2 anger att exportefterfrågan är oändligt (perfekt) elastisk: till ett givet pris P_A kan svenska producer center sälja hur mycket de vill på exportmarknaden.

Antag nu att en devalvering med x procent inträffar. Omvärldens efterfrågekurva kommer då att skifta uppåt i motsvarande mån; den kvantitet som man tidigare varit beredd att betala P_A svenska kronor för kan man nu betala $P_B = P_A \cdot (1 + \frac{x}{100})$ för utan att betala mer i utländsk valuta. Om efterfrågan är oändligt priselastisk kommer en ny jämvikt att etableras i B_2 ; här är exportpriset oförändrat i utländsk valuta, men exportvolymen är större än i utgångsläget A. Den är också större än i jämvikten B_1 som är resultatet av en mindre priselastisk efterfrågan och som uppvisar ett lägre jämviktspris. Slutsats: *Ju större efterfrågans priselasticitet är, desto större effekt har en devalvering på exportvolymen och desto mindre blir effek-*

ten på exportpriset (i utländsk valuta). Detta teoretiska resultat står helt i överensstämmelse med exportföretagens intervjusvar.

Om SIND förväntar sig att exportökningar skall åtföljas av exportprissänkningar har man troligen efterfrågekurvans utseende i tankarna. Av *figur 1* framgår emellertid att förändringen från den gamla jämvikten (A) till den nya (B_1 eller B_2) innebär en förflyttning längs utbudskurvan: devalveringen höjer priset i SKr och gör produktionslinjer även med jämförelsevis höga marginalkostnader lönsamma. (Detta förutsätter att ökningen i produktionskostnader blir mindre än devalveringen.) I praktiken torde "förflyttningen längs utbudskurvan" innebära dels att redan etablerade exportföretag ökar sin försäljning till utlandet, dels att företag som tidigare endast producerat för hemmamarknaden startar produktion för export. Den senare effekten har SIND inte kunnat belysa, eftersom man begränsat sin studie till exportföretagens prispolitik.

Med en flackare (mer elastisk) utbudskurva än S hade devalveringen lett till en större ökning av exportvolymen (än vad B_1 respektive B_2 anger). Vi ser alltså att *en devalverings effekt på exportvolymen beror både på efterfrågans och på utbudets priselasticitet*. När man som SIND genomför en studie av olika branscher, som sannolikt uppvisar sinsemellan olika elasticiteter hos såväl efterfrågan som utbud, kan man knappast vänta sig annat än att få "oklara" pris- och volymsamband. Svårigheten att empiriskt särskilja utbudets och efterfrågans betydelse för pris- och kvantitetsförändringar går i den ekonomiska litteraturen under beteckningen "identifikationsproblemet" (se t ex Pindyck och Rubinfeld [1982]).

Den modell som använts här är onekligen mycket enkel. SIND:s intervjuresultat tyder på att andra faktorer än priset kan ha stor betydelse för exportvolymen. Exportmarknaderna borde kanske därför analyseras med någon modell för imperfekt konkurrens. Syftet med diskussionen här har emellertid endast varit att visa att en enkel modell kan förklara de pris- och volymsamband som SIND finner överraskande; att mer komplicerade modeller skulle kunna ge bättre förklaringar är sannolikt.

Lägg märke till att ett antagande om ett givet världsmarknadspris (dvs en horisontell efterfrågekurva) innebär att en växelkursförändring får ett fullständigt genomslag på exportpriset; en devalvering leder således till en proportionell höjning av exportpriset i svensk valuta, medan det blir oförändrat i utländsk valuta. I denna bemärkelse uppstår det alltså inte någon "konkurrensfördel" genom en devalvering, vilket inte hindrar att exportvolymen påverkas.

... och i praktiken

Efter en noggrann (disaggregerad) undersökning har Calmfors och Herin [1979], hädanefter C-H, dragit slutsatsen att priserna på svensk konkurrensutsatt produktion *inte* är helt givna från

världsmarknaden. Undersökningen visade bl a att en förändring av världsmarknadspriserna inte får fullständigt genomslag på svenska producentpriser; varuproduktion karakteriserad som "exportproduktion" (t ex verkstadsindustri, skogsindustri och järn- och stålindustri) visade sig dock vara mer känslig för den internationella prisutvecklingen än den "importkonkurrerande" produktionen (t ex TEKO och kemisk industri).

Av SIND:s första intervjuundersökning framgick att knappt hälften av de intervjuade exportföretagen inte räknade med någon prissänkning i förhållande till sina utländska konkurrenter. Man avsåg att låta devalveringen höja vinstmarginalen, eller räknade med att en eventuellt prissänkning skulle leda till prissänkningar även på konkurrenternas produkter. I uppföljningsundersökningen konstateras en ännu starkare tendens till marginalhöjningar, snarare än prissänkningar. Detta gäller främst företag inom verkstadsindustrin och basindustrierna (gruvindustrin, massa- och pappersindustrin, stålverken), dvs "export"-sektorer i C-H:s terminologi. "Importkonkurrerande" sektorer som TEKO och den kemiska industrin planerade och genomförde exportprissänkningar i större utsträckning. Vinstmarginalerna tycks dessutom ha höjts mindre på hemmamarknaden än på exportmarknaden. Dessa resultat överensstämmer alltså med C-H:s resultat att *världsmarknadspriserna har störst inflytande på vår exportindustri*.

En framgångsrik devalvering?

Nu kan man fråga sig om SIND:s, således föga överraskande, resultat gör det möjligt att utvärdera regeringens växelkurspolitik; har utredningsarbetet överhuvudtaget varit meningsfullt?

När SIND valde att avgränsa sin studie till ett "huvudområde, nämligen utvecklingen av priser, kostnader och konkurrenskraft" (SIND [1984], s 16), hade man förmodligen tagit fasta på en särskild passus i regeringens ekonomisk-politiska proposition från hösten

1982. Där påpekades nödvändigheten av att "företagen utnyttjar konkurrenskraftförbättringen till att sänka sina priser i utländsk valuta eller på annat sätt förstärka sin marknadsposition" (se SIND [1984], s 7). Att en devalvering leder till en sänkning av priset på konkurrensutsatt svensk produktion i förhållande till utländsk är emellertid, som framgått ovan, inte alltid ett ekonomiskt motiverat resultat. En utredning om devalveringens effekter på exportpriserna kan följaktligen inte ligga till grund för en bedömning av om växelkurspolitiken varit "framgångsrik" eller ej.

Även om det således finns anledning att ifrågasätta syftet med och utgångspunkterna för SIND:s utredning, kan den inte betraktas som meningslös. Tvärtom är det mycket viktigt att vi får en uppfattning om graden av svenska

prisers beroende av världsmarknaden. Eftersom det är mycket svårt att statistiskt testa ett sådant beroende, utgör SIND:s mjukdata-studie ett värdefullt komplement till ekonometriska studier.

Referenser

- Calmfors, L. och Herin, J., [1979], "Domestic and Foreign Price Influences. A Disaggregated Study of "Sweden", i Lindbeck, A. (red) *Inflation and Employment in open Economies*. North-Holland: Amsterdam.
- Herin, J., [1976], "Den internationella inflationens genomslag på den svenska prisstegrings-takten", i *Den internationella bakgrunden. Bilaga 1 till LU 75, SOU 1976:27*. Liber: Stockholm.
- Pindyck, R. S. och Rubinfeld, D. L., [1982], *Econometric Models and Economic Forecasts*. 2:a uppl, McGraw-Hill.
- SIND [1983], "Industrins strategier vid 1982 års devalvering. En första delrapport". Statens Industriverk PM 1983:3.
- SIND [1984], "Effekter av 1982 års devalvering". Statens Industriverk 1984:2. Liber Förlag: Stockholm.